

METİN ÇÖZÜMLEME

METİN NEDİR?

- ✓ Bir olayın, bir duygunun bir düşüncenin yazıya dökülmüş haldir.
- ✓ Metin öncelikle yazı demektir.
- ✓ Metin kavramı aynı zamanda organik bir bütünlük demektir
- ✓ Metin kavramı öncelikle sözcükleri ve cümleleri belli bir amaç için belli bir biçimle, belirli bir düzen içerisinde dokuyarak oluşturulan yazı biçimi.
- ✓ Metin kavramının Türkçe kullanımında;
 - Herhangi bir eserin aslı
 - Bir yazı parçasının orijinali
 - Yazarın elinden çıkmış ilk nüshası
 - İncelemeye veya çeviriye konu olan eserin kendisi. Anlamalarını taşır.
- ✓ Bir metnin başka özelliğini de *ilk* ve *asıl* nitelikleri oluşturur.
- ✓ Dil biliminde metin *söylem* ve *anlatı* ile bunlar arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bütün şeklinde tanımlamaktadır.
- ✓ Edebiyatta ise metin terimi, bir yazarın çeşitli türlerde kendi anlayış ve üslubuyla ortaya koyduğu eser, belli bir eserden alınmış parça anlamlarında kullanılır.
- ✓ Edebiyatta metin, herhangi bir duygu düşünce hayal durum ve olayların dil aracılığı ile ve estetik bir gaye gözeterek ifade edilmesinden oluşan organik söz bütünüdür.
- ✓ **Roman Jakobson** a göre dilin 6 işlevi vardır.
 - İfade etme
 - Etkileme
 - Bilgi verme
 - Algılama
 - Estetik
 - Üst dil işlevleri
- ✓ Edebi metin, dilin estetik amaçla kullanıldığı metindir.

Bir Metnin Edebi Oluşunu Şu Şekilde özetleyebiliriz:

- ✓ Her metin biçim ve içerikten oluşan iki ayrı öğeye sahiptir. Asıl önemli olan biçimdir. Edebi olmayan metinlerde ise içeriktir.
- ✓ Edebi olmayanlarda amaç bilgi vermektir. Edebi metinlerde ise bilgi kadar estetik bir değer üretmek amaçlanır.
- ✓ Edebi metinlerde dil temel anlamların yanı sıra yan anlamlardan, çağrışımlardan yararlanırken, edebi olmayan metinlerde genellikle temel anlam kullanılır.
- ✓ Edebi eser çok, edebi olmayan eser tek anlamlıdır
- ✓ Edebi eserde yazar bütünlük sağlayan bir üslup oluşturur.
- ✓ Edebi olmayan eserde yazar, açık hatta çok az didaktik bir dil kullanır.

Metnin Edebiyat Alanındaki Yeri

- ✓ Edebiyat alanında en küçük ve en önemli öge metindir
- ✓ Edebiyat alanının sınırlarına doğru bir genişlemeyi başlatan bir noktadır.

- ✓ Metin edebiyat alanının ilk ve zorunlu araştırma konusudur.
- ✓ Metin edebiyat sanatı ve biliminin teme nesnesidir.
- ✓ Yazar okur ve edebiyatı oluşturan öteki bütün etkenler metinde birleşir ve metne göre konumlanır.

METİN ÇÖZÜMLEMESİ

- ✓ Bir metni belirli bir yöntem ile okumak, çözümlemek demektir.
- ✓ Metin çözümleme terimi Türkçede *metin şerhi*, *metin tahlili*, *metin incelemesi*, *metin analizi*, *metin yorumu ve eleştirisi* gibi adlarla anılır.
- ✓ Metin Şerhi, genellikle eski edebiyat metinlerinin açıklama, şairin ne demek istediğini anlatmaya çalışır. Eserin parçaları üzerinde yoğunlaşır ve bütünü dikkate almaz.
- ✓ Şerh yazarın ne söylediği ile Tahlil ise nasıl söylediği ile ilgilidir.
- ✓ Eleştiri ise metnin sınırları içerisinde kalmaz. Daha çok değerlendirme aşaması üzerinde yoğunlaşır ve yargı üretir. Çözümlemeci ise metni tanıtmakla yetinebilir. Bu bakımdan eleştiri daha geniş kapsamlıdır.
- ✓ Metin çözümlemesi eleştirinin bir alt alanı olarak görülebilir.
- ✓ Metin incelemesi, metin tahlili metin analizi, bir bütünü parçalarına ayırarak incelemek, anlamaya çalışmak demektir.
- ✓ **Tahlil** adı altında yapılan metin incelemesi, bir metnin biçim özelliklerinden, vezninden, kafiyesinden, edebi sanatından dilinden, hayal duygu düşünce vb özelliklerden söz edilebilir.
- ✓ **Tahlil** yalnız şerhle değil edebiyat eleştirisiyle de bağlantılıdır.
- ✓ **Metin Yorumlaması** ise çözümleme çalışmasından sonra metnin ortaya çıkardığı bütünün niteliklerini değerlendirme özelliklerini belirlemeye, açıklamaya, metnin estetik değeri konusunda yargı ve çıkarımda bulunma çabasıdır.
- ✓ Eski edebiyat metinleri için ‘Metin Şerhi’ yeni edebiyat için ‘Metin Tahlili’ ifadelerinin kullanılması divan edebiyatında Ali Nihat Tarhan yeni edebiyatta ise Mehmet Kaplanın bu ifadeleri kullanmış olmalarıdır.
- ✓ Yeni Türk Edebiyatı çalışmalarında metin çözümleme yöntemini ilk uygulayan Mehmet Kaplanın tahlil çalışmaları yol açıcı olmuştur.
- ✓ Metin çözümlemesi iki yönlü bir etkinliktir. Hem içerik hem biçimiyle ilgilenir

METİN ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ

Okurun metne yaklaşımındaki beklentilerinin belirlendiği bu okuma tarzlarından belli başlıları şunlardır;

1) Öznel – İzlenimci Okuma

- Okur tamamen kendi izlenimleri doğrultusunda aktarır.
- Bu yaklaşım biçiminden nesnel, başkaları tarafından kabul edilip uygulanabilecek bir yöntem çıkmaz
- Modern eleştiri yöntemleri arasında yer almaz
- Öznel bir nitelik taşır.

2) Psikolojik Okuma

- Psikoloji ve Psikanaliz biliminin açıklama yöntemleri ve verileri ile metni açıklamaya çalışmaktır.
- 3 ayrı biçimde görülür. **Yazarın psikolojisi**, **Okurun psikolojisi**, **Karakterin psikolojisi**.
- Bu incelemede daha çok tematik yönünü esas alır.

- Freud un, Dostoveski, Goethe ve Shakespeare üzerinde metinlerine dayanarak yaptığı çözümlemelerle yazarı araştırmaya dönük yaklaşım için model oluşturmuştur.

3) Biyografik Okuma

- Eserlerden hareketle yazarın hayatını, kişiliğini, dünya görüşünü belirlemeye çalışmaktadır.
- Metinlerde yer alan temalar bize bunları verir
- Yazarın gerçek hayattaki düşünceleri, alışkanlıkları esere aynen yansımaz. O yüzden nesnel bir dayanak olarak kabul edilecek kesinlikte değildir.

4) Sosyolojik Okuma

- Sosyoloji toplumsal yapıları ve ilişkileri inceler. Bu incelemeler sırasında edebiyat eserleri de toplumu yansıtan belge olarak değerlendirilmiştir.

5) İdeolojik ve Felsefi Okuma

- Bu tarz okuma tavrı belli bir ideolojinin veya felsefi görüşün tezleri referans alınarak metne yaklaşımdır.
- Metni anlamak ve açıklamaktan çok belli bir görüşün ışığında değerlendirmek hatta yargılamak söz konusudur.
- Eleştirel okumanın bir türü olarak kabul edilebilir.

6) Eleştirel Okuma

- Kuralcı okuma demekle mümkündür.
- Metnin dışında kaynaklanan kurallar ve metni oluşturan bütünü ortaya koyduğu özellikler ölçü alınarak metin eleştirel bir yaklaşımla yorumlanır.

7) Teknik Okuma

- Belirli bir yöntemle edebiyat biliminin verilerini kullanarak sistemli bir biçimde okumak
- Psikolojik, Sosyolojik, arketipçi okumalar teknik okuma yöntemlerinden birisidir.

METİN ÇÖZÜMLEMESİNİN AŞAMALARI

Metin Dışı Verilerin Belirlenmesi ve Elde Edilmesi

- Yazar hakkındaki bilgilerin toplanması, dış verilerin başında yazarla ilgili bilgiler gelir.
- Metnin üretildiği dönemim toplumsal, siyasal özellikleri
- Metnin kimliği, yayın yeri ve zamanı vb
- Metinde uygulamak istediğiniz okuma yöntemi belirlemek

Biçim Çözümlemesi ve İçerik Çözümlemesinde Dikkat Edilecek Noktalar

Biçim Çözümlemesi:

- Yazarın düşünce ve temlerini yani içeriği ifade etmek amacı ile kullandığı yöntem ve tekniklerin bütünü
1. Metnin türü

2. Yazarın kullandığı söz varlığı
 3. Sözcüklerin kavram alanları, yerdeşikler
 4. Fiil çekimi, kip ve zamanların kullanılması
 5. Dil düzeyi
 6. Tonalite
 7. Söz dizimi özellikleri
 8. Cümle türleri
 9. Ritim, Armoni, Ahenk öğeleri
 10. Noktalama
 11. Metnin yapısı
 12. Edebi sanatlar
 13. Kelime alanları
- Biçim incelemesi, alında bir üslup araştırmasıdır. Üslup yazış tarzıdır. İçeriğin biçime dönüşmesidir. Verilen mesajın estetik değer kazanmasıdır.

İçerik Çözümlemesi:

- Yazarın metinde geliştirdiği duygu, düşünce ve temlerin araştırılması
 1. Metni konusu
 2. Temel ve yardımcı fikirler
 3. Başlıca imgeler
 4. Bir edebi akıma bağlı estetik ve ideolojik tercihler
 5. Yazarın niyeti

TÜRLERE GÖRE METİN ÇÖZÜMLEMESİ

ŞİİR

A) BİÇİMSEL TESPİTLER

- Dış yapı özelliklerinin belirlenmesi
- Ahenk oluşturan öğelerin, her türlü biçimsel yinelemenin düzeni ve metindeki işlevinin araştırılması
- Biçimsel düzeydeki koşut yapıların belirlenmesi
- Sapmaların belirlenmesi
- Yineleme, koşutluk ve sapma teknikleriyle oluşturulan kelime istiflerinin, çağrışımlarının simetrik yapı öğelerinin belirlenmesi
- Edebi sanatların araştırılması
- İmgeleştirme ve metafor kullanımlarının metindeki konumu ve biçiminin belirlenmesi
- Üslup özellikleri
- Metnin tonalitesinin belirlenmesi

B) İÇERİKLE İLGİLİ TESPİTLER

- Konunun belirlenmesi
- Konunun içeriğe dönüştürülmesinde seçilen araçlar
- Duygu, düşünce öğeleri

C) YAPI İLE İLGİLİ TESPİTLER

- Biçim ve içerik öğelerinin birbiriyle ilişkisi

- Parça- bütün ilişkisinin açıklanması

ANLATI (ROMAN-HİKAYE)

A) BİÇİMSEL ÖZELLİKLER

- Tasvirlerin art arda sıralanmasına ve bunlar arasındaki ilişkiye dikkat edilmeli
- Anlatılan olaya bir şey katıp katmadığı, ek bir anlam verip vermediği araştırılmalı
- Olayların içinde geçtiği zaman ve mekan öğeleri, olay örgüsü ve kişilerin özelliklerine nedensel bağlarla bağlı mı yoksa bir süs ögesi gibi mi duruyor
- Kahramanların rolleri nelerdir.
- Hangi anlatım teknikleri tercih edilmiştir
- Anlatıcı ve bakıl açısı öğelerinin tespiti
- Metnin üslubunun belirlenmesi

B) İÇERİLE İLGİLİ TESPİTLER

- Metnin konusu nedir
- Konu hangi figürler, temler ve kavramlarla edebi metne dönüşmüştür.
- Temek ve yardımcı düşünceler nelerdir
- Yazarın niyeti biçimsel öğelerle nasıl yansıtılmıştır
- Metnin tezi nedir

DÜŞÜNCE AKTARMA YAZILARI : DENEME, FIKRA, MAKALE VB

1. Temin tespiti
2. Hangi tezi savunuyor
3. Tezin aktarılmasında yararlanılan deliller nelerdir
4. Fikirler hangi örneklerle açıklanmış
5. Fikirler birbirine mantıksal bağlarla bağlanmış mı?
6. Metnin her paragrafı bir düşünce adımı mı uygun düşüyor
7. Nasıl bir anlatım düzeni seçilmiştir
8. Kullanılan terimler, söz dizimi özellikleri yararlanılan edebi sanatlar
9. Hangi tonalite kullanılmış